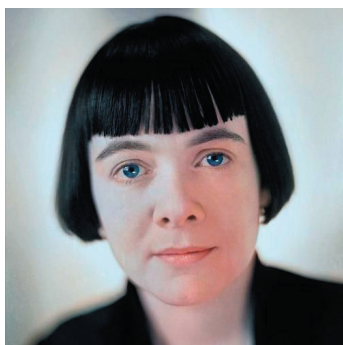

Karin Boye – poesins mästarinna

Jörgen Håkansson

Ordens musik bildas av rim och rytm samt av vokalernas och konsonanternas klanger. Människan har sedan urminnes tider haft glädje i den bundna versen och den lek med ord och innebörder som gjort att den kunnat förmedlas från generation till generation. Tillsammans är detta en viktig beståndsdel i det vi kallar poesi.

Men poesi är mer än så. Poesi är något levande. Poesi är något som lever i och med att det väcker något till liv inom läsaren – en känsla, en tanke, en aktiv reaktion över huvudet. Poesi är ett meddelande från en människa till en annan människa. Poesi är kommunikation, ett försök att upprätta kontakt mellan den som skriver och någon eller några medmänniskor. Som ett brev från en människa till en annan. Poesi vill tala om hur det känns, hur saker och ting förhåller sig inom den som skriver, inom någon annan, ute i samhället, ute i världen – om upplevelser, om känslor och tankeupptäckter. Om hur vi förnimmer oss själva i vårt förhållande till andra människor, till tillvaron – till livets ”små” ting, till livets ”stora” ting, till det innersta i vår existens, till det yttersta i vår existens. Och till vardagens verklighet. Men poesi måste alltid vara något levande, något som väcker ett levande gensvar hos läsaren eller lyssnaren. Om den inte fungerar så är den död. Den må sedan ha aldrig så stor plats i litteraturhistorien, det må anses aldrig så bildningsmässigt värdefullt att ha

kunskaper om den – väcker den inte känslor, tankar, reflektioner är den ett petrifikat, som inte har någon funktion att fylla i förhållandet människa-människa, människa-liv. Hämta kraft ur poesins magiska och vidunderliga källa!

Karin Boye är en av våra mest kända och älskade poeter, som allt ifrån sin lyriska debut med diktsamlingen ”Moln” 1922 följd av ”Gömnda land” 1924, under hela sin författarkarriär attraherade en stor publik och fortfarande i vår tid läses och omhuldas. I såväl hennes poesi som prosa möter vi känslor, tankar och livskraft, som om dessa verk vore skrivna idag. De handlar om fred, frihet, personlighet, jämställdhet, om livet och naturen - våra ödesfrågor, ja allt det som har med vår existens att göra. Det är därför som såväl unga som äldre berörs, känner sig tilltalade och tar till sig av hennes poesi.

Dikten ”I rörelse” är troligen den dikt som vid sidan av ”Ja visst gör det ont” kan betraktas som Karin Boyes mest lästa, kända och omtyckta.

Den mätta dagen, den är aldrig törst.
Den bästa dagen är en dag av törst.

Nog finns det mål och mening i vår färd -
men det är vägen, som är mödan värd.

Det bästa målet är en nattlång rast,
där elden tänds och brödet bryts i hast.

På ställen, där man sover blott en gång,
blir sömnen trygg och drömmen full av sång.

Bryt upp, bryt upp! Den nya dagen gryr.
Oändligt är vårt stora äventyr.

1921 började Karin studera i Uppsala och 1925 blev hon medlem i den radikala studentorganisationen Clarté, där hon innehade flera betydande uppdrag. 1927 publicerades denna dikt för första gången i förbundets tidskrift. Den fanns

sedan med i hennes tredje diktsamling ”Härdarna” som utkom samma år. För den första Clartégenerationen kom ”I rörelse” att betraktas som förbundets kampsång mot ett socialistiskt mål. Karin hade säkert insett att andra läsare utifrån andra förutsättningar kan tolka den annorlunda och vidare. Hon insåg troligen att den stora dikten aldrig är programmatisk. Den höjer sig över sitt tillkomstsammanhang. Genom detta bjuds fler läsare rikare upplevelser och möjligheter till identifikation.

Här betonas rörelsen, utvecklingen i sig själv mer än rörelsens mål och mening. Vägen sträcker sig mot fjärran. Grundtonen i dikten framtidsinriktad, lyckan över livet och levandet, över möjligheter och förmågan att vidga gränser. Ur dikten talar en lyckoförnimmelse, som är rofylld mitt i upptäckarglädjens stämning av uppbrott. Under den korta vilan blir sömnen trygg och drömmen fylld av sång. Den gryende nya dagen, livets oändliga äventyr väntar med rika upplevelser. Grundstämningen i dikten är trots spontaniteten utforskande och intellektuell.

Jag kan tänka mig att många av oss veteraner har använt dikten på olika sätt i vår folkhögskolegärning. Dikten är ”folkhögskolemässig” och kan passa in inte minst på unga människor, som genom sin vistelse på folkhögskolan fått nya vyer och möjligheter till ett rikare liv och ett avstamp inför framtiden.

Även i idrottsjournalistiken har dikten använts. DN:s sportkrönikör Johan Esk skrev inför skid-VM 2009:

”Idag ska Jessica Lindell Vikarby skriva in Huddinge i den alpina VM-historien.

’Nog finns det mål och mening i vår färd -
men det är vägen, som är mödan värd.’

Boye har en poäng där. Livet är vär-

delöst om vi inte njuter av det när det rusar fram. Men för idrottarna finns det hållplatser som är större än andra. Där de måste vara bättre än de någon gång varit. Kanske bättre än de någon gång kommer att vara. Jessica Lindell Vikarby är där nu. Formen. Förutsättningarna. Läget kanske aldrig blir bättre än så här.

'Bryt upp, bryt upp! Den nya dagen gryr. Öändligt är vårt stora äventyr.'

Super G i Val d'Isers VM. Det är Jessicas största äventyr."

Karin Boye föddes i Göteborg i en välbeställd familj och är årsbarn med det nya seklet 1900-talet. 1909 flyttar familjen till Stockholm och 1915 till Huddinge. Hennes författarskap är främst knutet till åren mellan 1922 och 1940. Hon tillhör således mellankrigsgenerationen. Under denna tid fanns många starka tankeströmningar, som exempelvis fredsrörelser, psykoanalys och den framväxande modernismen, som allt eftersom kom att påverka henne.

Karin Boye var som diktare och person mycket mångfaceterad. Rörelsen och uppbrottet, törsten efter en tro och ett sätt att leva drev henne genom hela livet. Hon brottades med de stora livsåskådningsfrågorna och i den självbiografiska romanen "Kris" 1934 berättar hon om sin kamp i kropp och själ, som slet sönder henne. Hennes stora livsproblem blev hur hon skulle bibehålla sin moraliskt idealistiska resning och samtidigt bejaka sin bisexuella drift, som var stark och förtärande. Hon uppfattas av många som en utpräglad dialogmänniska, som ogärna slår sig till ro med en åskådning utan ständigt omprövar den med sin motsats. Den stora linjen i hennes utveckling löper från en viljebetonad, moralisk

hållning till en mera öppen, mjuk och förtroendefull. Mellan dessa poler härskar en oavbruten spänning. Denna oro fyller hela hennes författargärning. En central bild i hennes senare diktning blev trädet, som växer med hemliga krafter, över vilka människans vilja inte råder. Denna bild kom att ge namn åt en hel diktsamling "För trädets skull" 1935.

Men Karin Boye var inte enbart en framstående lyriker. Hon skrev åtskilliga kulturartiklar, noveller och gav ut fem romaner, där framtidsvisionen och skräckskildringen "Kallocaïn" 1940 blev hennes sista. Romanen har översatts till flera språk. Den kom till i skuggan av de stora diktaturernas framväxt under mellankrigstiden. Flera forskare har under åren publicerat arbeten, som ur olika aspekter belyser hennes liv och diktning. Det är först långt efter hennes död som forskningen riktat uppmärksamheten på hennes romankonst och novellistik. Just nu arbetar Johan Svedjedal, professor i litteratursociologi vid Uppsala universitet med en biografi över Karin Boye, som planeras komma ut 2017.

Karin Boye Sällskapet bildades i Huddinge 1983 med uppgift att hålla Karin Boyes diktning aktuell samt att underlätta forskningen och uppmärksamma litterär och musikalisk produktion kring hennes författarskap. Sällskapet delar varje år i samarbete med Huddinge kommun ut Karin Boyes litterära pris. 2015 tilldelades detta Tom Malmquist. Vidare har sällskapet verkat för tillkomsten av flera minnesmärken kring författaren. Karin Boyes träd planterades 1985 utanför Carolina Rediviva i Uppsala. 1986 avtäcktes en staty av författaren i Huddinge och ett år senare en staty utanför stadsbiblioteket på Götaplatsen i Göteborg. 1986 bildades Karin Boye Sälls-kapets Göteborgsavdelning.

I april 1941 begav sig Karin Boye till Alingsås för att besöka

en god vän som var allvarligt sjuk. Några dagar senare försvann Karin och 27 april hittades hon död vid ett berg ovanför Alingsås. Hon hade då varit efterlyst i radio. Bredvid henne låg en tom tub tabletter och en vichyvattensflaska. Hon hade även tidigare försökt ta sitt liv. Hjalmar Gullberg skrev kort därefter dikten "Död amazon", som kom att ingå i hans diktsamling "Fem kornbröd och två fiskar" 1942. Här återges de två första stroforna av fyra. I rader av dikter till och om Karin Boye har ingen haft så stor genomslagskraft som denna. Gullberg länkar samman det klassiska slaget vid Thermopyle 480 f.Kr. där spartanerna lider nederlag mot perserna med den tyska invasionen i Grekland vid denna tid och Karin Boyes aversion mot diktaturer och hennes livslånga sökande...

Svärd som fäktar mot övermakten,
du ska brytas och sönderslås!
Starka trupper har enligt T.T.
nått Thermopyle, Greklands lås.
Fyrtioåriga Karin Boye
efterlyses från Alingsås.

Mycket mörk och med stora ögon;
klädd i resdräkt när hon försvann.
Kanske söker hon bortom sekler,
dit en spårhund ej vägen fann,
frihetspasset där Spartas hjältar
valde döden till sista man.

Postumt utgavs 1941 Karin Boyes sista diktsamling "De sju dödssynderna".